

КРАЄЗНАВЧА МОЗАЙКА

СТАНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОСВИТИ ПОЛТАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ (КІНЕЦЬ ХІХ-ПОЧАТОК ХХ ст.)

Селянська реформа 1891 р. мала вплив не лише на перетворення у сільському господарстві в цілому, а й на бурхливий розвиток спеціальної сільськогосподарської освіти. У Полтавській губернії це почалося у кінці ХІХ ст. Спочатку були засновані так звані нижчі сільськогосподарські школи другого розряду. Їх відкривали зазвичай на основі Нормального Положення, що було затверджено 27 грудня 1883 р.

Курс навчання в них був розрахований на три роки і поділявся на три класи. Учніям давалися пояснення найважливіших для землеробів явищ природи, знання про корисні та шкідливі для господарювання рослини та тварини, основні поняття про прогресивні способи обробітку ґрунту та догляд за сільськогосподарськими рослинами та тваринами (1, с. 46).

Першими у Полтавській губернії з'явилися школи другого розряду у Лубенському та Лохвицькому повітах. Лубенська школа була відкрита Полтавським губернським земством на хуторі Польок, поблизу м. Лубен, у 1891 р. Загальна площа шкільної ділянки складала 62,99 десятини, крім того, земство виділило кошти на початкове обладнання шкільними меблями та навчальним приладдям у розмірі 106 руб. Була заснована бібліотека, що нараховувала близько 831 найменування книжок та підручників (1, с. 48).

Перевага тут надавалась практичному вивченню тваринництва молочного напрямку. На практичні заняття відводилося до 180 днів на рік. Школа мала у своєму розпорядженні маслобійню, де вироблялося до 2,25 пуда масла, у 1895 р. з'явилася сироварня, на якій варили по 7,25 пуда голландського сиру на рік. Крім цього, школа мала власний млин (1, с. 55).

У 1912 р. нижча Лубенська школа була перетворена на нижче сільськогосподарське училище, яке отримувало з казни по 10327 руб. на рік, а також від земства - 23154 руб. на рік. Учні училища перебували на повному утриманні, що встановлювалось з розрахунку 421 руб. на рік на одного учня (2, с. 10-11).

Жабківська нижча сільськогосподарська школа другого розряду була заснована у 1891 р. Лохвицьким повітовим земством у с. Жабках (2, с. 18). Місцеве козацьке товариство виділило для її потреб 6 десятин землі, проте школа орендувала ще 15 десятин.

Початкові витрати становили: на будівництво - 14782, 89 руб., на меблі - 58, 43 руб. у розрахунку на одного учня (1, с. 88). Повного пансіону Жабківська школа не надавала, тому учні мусили одягатися за власний рахунок.

На практичних заняттях перевага надавалась бджільництву, школа мала 19 власних вуликів (1, с. 55). У 1905 р. Полтавське губернське земство подало клопотання до Департаменту Землеробства про перетворення Жабківської школи на першорозрядну. Департамент задовольнив це клопотання й постановив з другої половини 1906 р. виділяти асигнування на неї, як на першорозрядну (3, с. 109). У 1911 р. вона була перетворена на

нижче сільськогосподарське училище (2, с. 19), яке отримувало з казни 6823 руб. на рік, від земства - 9018 руб. на рік; на одного учня витрачалося 245 руб. на рік.

У 1895 р. Полтавським губернським земством у передмісті Павленки була заснована школа садівництва та городництва другого розряду (1, с. 85), яка з 1912 р. перетворена на училище садівництва. Училище отримувало з казни 10756 руб. на рік, від земства - 28583 руб. на рік, на утримання одного учня витрачалося 352 руб. на рік (2, с. 15).

Андріївська нижча сільськогосподарська школа першого розряду була заснована Кобеляцьким повітовим земством у 1897 р. Школа отримувала з казни по 3000 руб. на рік, від земства - 8815 руб. на рік, на одного учня витрачалося по 201 руб. на рік повного пансіону (2, с. 19). У 1898 р. при школі було засноване показове дослідне поле на площі 7 десятин, нижчий персонал якого складався з учнів школи (4, с. 4).

Золотоніським повітовим земством у 1898 р. була заснована нижча сільськогосподарська школа першого розряду. У тому ж році при ній було закладене дослідне показове поле, постійний персонал якого складався з керуючого школою (завідувача поля) та викладача спеціальних предметів (завідувача метеорологічної станції) (4, с. 5).

Згідно з Положенням про сільськогосподарську освіту, що було затверджено 26 травня 1904 р., Золотоніська школа перетворена на нижче сільськогосподарське училище, а у 1913 р. - на середнє училище імені Статс-Секретаря П. О. Столипіна (2, с. 11).

Училище отримувало з казни 8979 руб. на рік, від земства - 20028 руб. на рік. Учні училища отримували повний пансіон, який становив 365 руб. на рік на одного учня (2, с. 9).

Крім загальних сільськогосподарських шкіл, у Полтавській губернії на початку ХХ ст. засновуються практичні нижчі школи. У 1901 р. Константиноградським повітовим земством була заснована практична нижча школа садівництва, городництва та лісорозведення. Константиноградська школа отримувала з казни 2500 руб. на рік, від земства - 1000 руб. на рік та додатково інших асигнувань - 10278 руб. на рік. Виходячи з цього, учні школи мали повний пансіон у розмірі 639 руб. на рік на кожного (2, с. 42-43).

У 1903 р. Зіньківським відділом Полтавського товариства сільського господарства при питомнику у м. Зінькові була заснована практична нижча школа садівництва, городництва та лісорозведення. Вона отримувала від казни 1500 руб. на рік, від земства - 2000 руб. на рік та інших прибутків - 3919 руб. на рік. З усіх прибутків складалася сума пансіону учнів - 160 руб. на рік, що було найнижчим показником серед шкіл Полтавської губернії (2, с. 42-43).

Останньою із сільськогосподарських шкіл відкрита Бориспільська нижча школа першого розряду у 1904 р. Переяславським повітовим земством у м. Борисполі. З казни школа отримувала по 3000 руб. на рік, від земства - 15637 руб. на рік. Учні отримували повний пансіон у розмірі 220 руб. на рік на одну особу (2, с. 19).

Як бачимо, у Полтавській губернії основний внесок у становлення сільськогосподарської освіти зробили повітові земства та сільськогосподарські товариства. Крім того, школи займалися не лише теоретичною та практичною освітою, але й допомагали у розвитку сільськогосподарської дослідної справи.

Олександр САЙКО.

Джерела та література:

1. Сельскохозяйственные учебные заведения, подведомственные департаменту земледелия в конце 1895 года. - СПб., 1896. - 2 + 103 с.
2. Краткие статистические сведения по подведомственным Департаменту Земледелия сельскохозяйственным учебным заведениям. - Пг. 1914. - 2 + 130 с.
3. Отчет Полтавской Губернской Земской Управы за 1905 г. - Полтава, 1906. - Вып. 1. - С. 198.
4. Краткий очерк сельскохозяйственного опытного дела в Полтавской губернии. - Полтава, 1913. - С. 12.